

SINHRONIJA IN DIAHRONIJA V OPISNEM IN ZGODOVINSKEM JEZIKOSLOVJU

Matej Šekli

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 811.163.1-112/-115:811.163.6'366'37

V prispevku so na zgledih iz (stare) cerkvene slovanščine in slovenščine prikazani pomen sinhronije za zgodovinsko jezikoslovje (nekateri jezikovni pojavi na sinhroni ravni, kot so središčni : obrobni pojav, dopolnjujoča : prosta razvrstitev, kažejo na vrsto jezikovne spremembe na diahroni ravni) ter nekatere prvine diahronije v opisnem jezikoslovju (prevzete jezikovne prvine, pomenska sprememba).

sinhronija, diahronija, oblikoglasje, jezikovni prevzem, pomenoslovje

In this paper the importance of synchrony for historical linguistics (certain linguistic phenomena on a synchronic level such as central vs. peripheral phenomenon, complementary vs. free distribution, point to the type of linguistic change on a diachronic level) and some elements of diachrony in descriptive linguistics (borrowed linguistic elements, semantic change) are discussed, with examples from (Old) Church Slavonic and Slovene.

synchrony, diachrony, morphonology, linguistic borrowing, semantics

1 Sinhroni in diahroni vidik v jezikoslovju

Glede na časovni vidik opazovanja jezikovnega sistema (sosijski *langue*) in rabe jezikovnega sistema v sporazumevanju (sosijski *parole*) se teoretično in uporabno jezikoslovje delita na sinhrono in diahrono. Vidika sta jasno ločena, a se medsebojno dopolnjujeta.

Sinhron(ičn)o ali istočasijsko jezikoslovje zanimata predvsem **stanje** jezikovnega sistema in njegova raba v sporazumevanju v nekem obdobju (de Saussurjeva *os hkratnosti*). Rezultat teoretičnega sinhronega jezikoslovja je **opis stanja** jezikovnega sistema v nekem obdobju. Znotrajsistemsko (opisovanje enega jezikovnega sistema) gre za **opisno** ali deskriptivno jezikoslovje, medsystemsko (sopostavljanje več sorodnih ali nesorodnih jezikovnih sistemov) pa za **protistavno** ali kontrastivno in **tipološko** jezikoslovje. Sinhrono jezikoslovje operira s pojmi, kot sta na

primer **premena** ali alternacija (znotrajsistemsko) in **vzporednica** ali paralela (medsystemsko).

Diahron(ičn)o ali raznočasijsko jezikoslovje zanimata predvsem **spreminjanje** jezikovnega sistema in njegove rabe v sporazumevanju iz obdobja v obdobje (de Saussurjeva *os zapovrstnosti*). Rezultat teoretičnega diahronega jezikoslovja je **opis spremembe** jezikovnega sistema iz obdobja v obdobje. Znotrajsistemsko gre za **zgodovinsko** ali historično jezikoslovje, medsystemsko (ko primerja genetsko sorodne jezikovne sisteme) pa za **primerjalno** ali komparativno jezikoslovje. Diahrono jezikoslovje operira s pojmom **jezikovna sprememba**.

Na prvi pogled se zdi, da je sinhronija vezana na opisno ter kontrastivno in tipološko, diahronija pa na zgodovinsko in primerjalno jezikoslovje. Natančnejši pretres pristopov

obeh plati jezikoslovja pa pokaže, da zgodovinsko in primerjalno jezikoslovje ne moreta brez sinhronije ter da v opisno jezikoslovje vdirajo tudi prvine diahronije. V nadaljevanju je prepletanje sinhronije in diahronije prikazano znotrajsistemske na zgledih iz (stare) cerkvene slovanščine in slovenščine.

2 Sinhronija v zgodovinskem jezikoslovju

Osnova za katerokoli preučevanje spreminjanja jezikovnega sistema na diahroni ravni je njegov natančen opis na sinhroni ravni. Nekatere značilnosti zgradbe jezikovnega sistema na sinhroni ravni lahko namreč neposredno kažejo na jezikovne spremembe na diahroni ravni. S stališča napovedljivosti jezikovne spremembe se zdi še posebej pomembna sinhrona analiza.

2.1 Sinhrona analiza

Analiza prvin jezikovnega sistema se lahko razlikuje glede na časovni vidik opazovanja. Sinhrona analiza je za zgodovinsko jezikoslovje pomembna, ker nakazuje morebitno kompleksnost, neuravnoteženost, neregularnost opisanega sistema, kar je lahko vzrok za njegovo spreminjanje. Obrobni, zaznamovani, neregularni pregibalni vzorci, ki poznajo premene, se na primer oblikovno bolj spreminjajo (po znotrajvzorčnih oziroma intraparadigmatskih in/ali medvzorčnih oziroma interparadigmatskih analognih procesih, kot sta izravnava in sorazmerje štirih členov) od središčnih, nezaznamovanih, regularnih vzorcev brez premen. Študij analognih procesov na diahroni ravni mora torej nujno upoštevati sinhrono stanje pred delovanjem analogije.

Morfemsko analizo sedanjškega spregatvenega vzorca stcsl. *дати* 'dati' (sg. *дамь*, *даси*, *дасть*; du. *давѣ*, *даста*, *дасте*; pl. *дамъ*, *дасте*, *дадатъ* < psl. **damь*, **dasi*, **dastь*; **davě*, **dasta*, **daste*; **damъ*, **daste*, **dadęть*) je mogoče narediti vsaj na dva načina. Sinhrono znotrajvzorčno gledano je osnova **da-*, končnice pa **-mь*, **-si*, **-stь*; **-vě*, **-sta*, **-ste*; **-mъ*, **-ste*, **-dęть*, medvzorčno

gledano pa bi bilo obliko **dadęть* (: stcsl. *возатъ* 'vozijo', *слышатъ* 'slišijo' < psl. **vozetь* 'vozijo', **slyšetь* 'slišijo') ustrezneje segmentirati **dad-ęть*, tj. na alomorf korena **da-/dad-* in končnico **-ęть*. Diahrono primerjava slovanskega gradiva z baltskim (lit. *dúoti* 'dati' < **dō-* : 1sg in 2sg praes. *dúodu*, *dúodi* < **dōd-*) pokaže, da se v nedoločniški osnovi pojavlja koren psl. **da-*, v sedanjiški koren psl. **dad-*, končnice pa so **-mь*, **-si*, **-tь*; **-vě*, **-ta*, **-te*; **-mъ*, **-te*, **-ęть*, pri čemer je na morfemski meji med korenem in končnico prišlo do praslovanskih položajnih glasovnih sprememb poenostavljanja soglasniških sklopov psl. **dm*, **ds*, **dt*, **dv* > **m*, **s*, **st*, **v*.

Praslovanski sklanjatveni vzorec osebnih zaimkov za prvo in drugo osebo ter povratnega osebnega zaimka stcsl. *азъ* 'jaz', *ты* 'ti', *себе* 'sebe' < psl. **jazъ* 'jaz', **ty* 'ti', **sebe* 'sebe' je imel na primer v odvisnih sklonih v ednini (stcsl. Gsg *мене*, Dsg *мнѣ*, *ми*, Asg *мѧ*, Lsg *мнѣ*, Isg *мѣноу* < psl. Gsg **men-e*, Dsg **mъn-ě*, **m-i*, Asg **m-ę*, Lsg **mъn-ě*, Isg **mъn-ojъ*; stcsl. Gsg *тебе*, Dsg *тебѣ*, *ти*, Asg *тѧ*, Lsg *тебѣ*, Isg *тобою* < psl. Gsg **teb-e*, Dsg **teb-ě*, **t-i*, Asg **t-ę*, Lsg **teb-ě*, Isg **tob-ojъ*; stcsl. Gsg *себе*, Dsg *себѣ*, *си*, Asg *сѧ*, Lsg *себѣ*, Isg *собоу* < psl. Gsg **seb-e*, Dsg **seb-ě*, **s-i*, Asg **s-ę*, Lsg **seb-ě*, Isg **sob-ojъ*) tri alomorfe korena (psl. **men-* : **mъn-* : **m-*; **teb-* : **tob-* : **t-*; **seb-* : **sob-* : **s-*), posledica česar je bila manjša ali večja izravnava korenkega morfema v posameznih slovanskih jezikih.

2.2 Središčni pojav : obrobni pojav

Za jezikovni sistem sta sinhrono gledano značilna **središče** ali center (nezaznamovano, regularno) in **obrobje** ali periferija (zaznamovano, neregularno). Z diahronega vidika je **središčni pojav** (v opisnem jezikoslovju po navadi imenovan »pravilo«) navadno **inovacija**, medtem ko je **obrobni pojav** (v opisnem jezikoslovju navadno imenovan »izjema«) lahko bodisi **arhaizem** (v preteklosti

središčni pojav, ki je s časom postal obrobni pojav, kaže na prvotno, nespremenjeno stanje) bodisi **inovacija** (obrobni pojav, ki še ni postal središčni, kaže na drugotno, spremenjeno stanje). Središče in obrobje sta torej v sinhroniji in diahroniji pogosto zamenjana.

Spregatev sedanjika ima v slovanščini središčni priponski spregatveni vzorec, po katerem se sprega večina glagolov (stcsl. неси несеши 'nesti', пижи пижиши 'piti', двигни двигнешы 'premakniti, dvigniti', вози возыши 'voziti' < psl. *nes-*o* *nes-e-ši 'nesti', *pi-*jo* *pi-je-ši 'piti', *dvi-*g-^o* *dvi-*g-ne*-ši 'dvigniti', *voz-*o* *voz-i-ši 'voziti'), ter obrobne brezpriponskega, po katerem se spregajo štirje glagoli s sestavljanjkami (stcsl. кси ксиши 'biti', даи даиши 'dati', жи жиши 'jesti' (: изжи изжиши 'pojesti', сви свиши 'vedeti' < psl. *jes-*ть* *jes-*си* 'biti', *da-*ть* *da-*си* 'dati', *jě-*ть* *jě-*си* 'jesti' (: *jьzě-*ть* *jьzě-*си* 'pojesti', *sьně-*ть* *sьně-*си* 'pojesti'), *vě-*ть* *vě-*си* 'vedeti'). Indoevropsko primerjalno gradivo pokaže, da je obrobni spregatveni vzorec v slovanščini bil v indoevropsčini eden od središčnih (sti. *ásti* 'jè', *éti* 'gre', *hánti* 'ubije', *lédhi* 'liže', *vétti* 've', *yáti* 'gre', *ániti* 'diha' < pie. *h₁és-ti, *h₁éi-ti, *g^hén-ti, *léiǵ^h-ti, *uéiǵ-ti, *ǵéh₂-ti, *h₂énh₁-ti).

2.3 Dopolnjujoča razvrstitev

Dopolnjujoča razvrstitev ali komplementarna distribucija (oblikoglasne premene ali morfonološke alternacije na glasovni ravni, morfemske različice ali alomorfa na oblikovni ravni) je diahrono gledano posledica položajne glasovne spremembe.

Samoglasniško-dvoglasniški premeni z dopolnjujočo razvrstitvijo tipa psl. *ě : *oj, *u : *ov / +[-C] na glasovni ravni (stcsl. пети 'peti', плути 'pluti, plavati' : 1sg in 2sg praes. поиж покши, пловж пловешы < psl. *pěti 'peti', *pluti 'pluti, plavati' : 1sg in 2sg praes. *poje *poješi, *plove *ploveši; stcsl. куповати 'kupovati' : 1sg in 2sg praes. куповати

куповати < psl. *kupovati 'kupovati' : 1sg in 2sg praes. *kupujo *kupuješi) in morfemski različici korena oziroma obrazila na oblikovni ravni (*pě-/*poj-, *plu-/*plov-; *-ov-a-/*-u-je-) sta posledici položajne glasovne spremembe praslovanskega poenoglašenja dvoglasnikov v istozložnem položaju pie. *oi/*ai, *ou/*au > psl. *oj : *ě₂, *ov : *u / +[-C].

Samoglasniška premena z dopolnjujočo razvrstitvijo tipa psl. *o : *e / +[-C] na glasovni ravni (stcsl. место 'mesto, prostor', Isg место, Dpl место, DIdu места : полк 'polje', Isg полк, Dpl полк, DIdu полка < psl. *město 'mesto, prostor', Isg *městomъ, Dpl *městomъ, DIdu *městoma : роле 'polje', Isg роле, Dpl роле, DIdu роле) in morfemske različice končnic na oblikovni ravni (*-o, *-omъ, *-omъ, *-oma : *-e, *-emъ, *-emъ, *-ema) so posledica položajne glasovne spremembe praslovanskega preglasa v položaju za mehкими soglasniki psl. *o > *e / +[*C _].

2.4 Prosta razvrstitev

Prosta razvrstitev ali arbitrarna distribucija (oblikoglasne premene ali morfonološke alternacije na glasovni ravni, morfemske različice ali alomorfa na oblikovni ravni) je diahrono gledano posledica proste glasovne spremembe ali delovanja analogije.

Soglasniški premeni s prosto razvrstitvijo tipa psl. *s, *z : *š, *ž na glasovni ravni (stcsl. чесати 'česati, trgati, obirati', рѣзати 'rezati, sekati' : 1sg in 2sg praes. чешж чешешы, рѣжж рѣжешы < psl. *česati 'česati', *rězati 'rezati' : 1sg in 2sg praes. *češo *češeši, *rězo *rěžeši) in morfemski različici korena na oblikovni ravni (*čes-/*češ-, *rěz-/*rěž-) so posledica proste glasovne spremembe, natančneje praslovanske jotacije (psl. *sj, *zj > *š, *ž).

Dvojničnost oblike imenovalnika ednine samostalnikov z osnovo na -men- s prosto razvrstitvijo končajeve -my : -мень v (stari) cerkveni slovanščini (stcsl. камы камене

'kamen', *пламы пламене* 'plamen' (polj. *ptomień*): stcsl. *ѡчьмень ѡчьмене* 'ječmen', *кремень кремене* 'kremen', csl. *ѡчьмы ѡчьмене, кремъ кремене*: csl. *прамень прамене* 'nit' (polj. *promień*), stcsl. *ремень ремене* 'jer-men') je posledica analogne spremembe, in sicer izravnave samostalniške osnove po odvisnih sklonih na *-men-* po modelu sorazmerja štirih členov na samostalnike moškega spola drugih sklanjativnih vzorcev, v katerih sta imenovalnik in tožilnik ednine enakozvočna (psl. **kamy *kamene* 'kamen', **polmy *polmene* 'plamen', **ječьmy *ječьmene* 'ječmen', **kremy *kremene* 'kremen', **pormy *pormene* 'pramen', **remy *remene* 'jer-men'). Na to, da je analogna sprememba potekala v smeri Asg **ječьмень ⇒ Nsg *ječьmy ≥ *ječьмень* in ne obratno, bi sinhrono znotrajsistemsko kazali oblikovna središčnost, regularnost sklanjativnega vzorca tipa Nsg **kamen-ь*, Gsg **kamen-e*, Dsg **kamen-i*, Asg **kamen-ь* ter oblikovna nesrediščnost, neregularnost sklanjativnega vzorca tipa (Nsg **kamy*, Gsg **kamen-e*, Dsg **kamen-i*, Asg **kamen-ь*). Sinhrono medsystemsko to potrjujejo oblikovne vzorednice vzorca **kamy *kamene* v drugih (starejših) indoevropskih jezikih (lit. *akmuō akmeiš* 'kamen', gr. *ἀκμῶν ἀκμῶνος* 'nakovalo', sti. *ásmā áśnah* 'kamen'; got. *guma gumins* 'človek', lat. *homō hominis* 'človek', kar diahrono medsystemsko kaže na njegovo prvotnost), diahrono medsystemsko pa oblikovne vzorednice oblike imenovalnika ednine **kamenь* v sodobnih slovanskih jezikih (polj. *kamień, ptomień, jeźmień, krzemień, promień, rzemień*).

Dvojničnost priponskega obrazila *-ěn-in-ь/-an-in-ь* z besedotvornim pomenom prebivalca s prosto razvrstitvijo v (stari) cerkveni slovanščini (stcsl. *словѣнинъ* 'Slovan', *гражданинъ* 'meščan') je posledica analogne spremembe, in sicer izravnave ene od različic prvotno dopolnjujoče razvrščenih alomorfov psl. **-ěn-in-ь/*-an-in-ь / -+[*č, *ž, *š, *j _]*

(psl. **gord-ěn-in-ь* 'prebivalec mesta, meščan': **berž-an-in-ь* 'prebivalec brega, brežan' ← **gord-ь* 'mesto', **berg-ь* 'breg') v prvotno za to neznačilna glasovna okolja.

3 Diahronija v opisnem jezikoslovju

Opisno jezikoslovje je po naravi sinhrono, saj opisuje jezikovni sistem v nekem časovnem obdobju. Kljub načelnemu strogemu ločevanju med sinhronijo in diahronijo je v opisnem jezikoslovju v določenih točkah zaslediti sledi diahronije.

3.1 Prevzete prvine jezikovnega sistema

Identifikacija prevzetih prvin jezikovnega sistema je mogoča samo s pomočjo primerjalne metode (primerjava stanja opisovanega jezikovnega sistema s stanjem v sorodnem ali nesorodnem primerjanem jezikovnem sistemu) in zgodovinske metode (projekcija jezikovnega stanja v primerjanih jezikovnih sistemih na časovni osi v preteklost ter ugotavljanje vzroka enakosti oziroma podobnosti primerjanih prvin jezikovnega sistema, tj. posledica skupnega izhodišča ali posledica jezikovnega prevzema iz sistema v sistem).

S sinhronega vidika je mogoče prisotnost: odsotnost vstavljanja neobstojnega polglasnika v soglasniška sklopa *ps, ks* v izglasju v slovenščini (sln. *ps-, kolaps-, ks-, indeks-* → *pəs : kolaps, kəs : indeks*) pojasnjevati samo kot posledico nezložnosti: zložnosti osnove. Argumentiranje z nasprotjem neprevzeto (sln. *pəs psa, kəs kəsa* < psl. **pьsь *pьsa, *kьsь *kьsa*): prevzeto (sln. *kolaps, indeks* ← lat. *collāpsus, index*) je poseg v diahronijo. Prav tako z glasovne verige kot na primer sln. [fərstlejdj] na sinhroni ravni brez posega na diahrono ne moremo sklepati, da je prevzeta.

Sinhrono gledano gre pri besedotvornem vzorcu sln. *ključ* → *ključar*, *arhiv* → *arhivar* za isti besedotvorni vzorec, tvorba izsamostalniških samostalnikov s priponskim obrazilom sln. *-ar* s pomenom opravkarja. Diahrono gledano gre seveda v primeru sln. *ključ* → *ključar* za podedovani besedotvorni vzorec

(stcsl. *кляучь* 'ključ' → *кляучаѣрь* 'ključar' < psl. **klučь* 'ključ' → **klučařь* 'ključar'), medtem ko sta v primeru sln. *arhiv* → *arhivar* tako besedotvorna podstava kot izpeljanka (preko nemščine) prevzeti iz srednjeveške latinščine (lat. *archivum* → *archivarius*, nem. *Archiv* → *Archivar*).

3.2 Pomenska sprememba

Do mešanja sinhronega in diahronega vidika pogosto prihaja v leksikalnem pomenslovju. To namreč med drugim govori tudi o »pomenskih razvojih«, tj. o pomenskih spremembah. Za prikaz slednjih je potrebno poznavanje izhodiščnega (včasih tudi prvotnega) pomena leksema, ki ga je mogoče rekonstruirati s pomočjo primerjalne metode in metode rekonstrukcije, ter prikaz sprememb pomena od prvotnega preko izhodiščnega do izpričanega pomena, kar je vse domena diahronije. Če želimo po de Saussurju strogo ločevati med sinhronijo in diahronijo, se zdi smiselno razlikovati med opisom pomenskega sistema in prikazom spreminjanja pomenskega sistema.

Po vzoru drugih jezikoslovnih poddisciplin (predvsem glasoslovja in oblikoslovja) je tudi v pomenslovju na sinhroni ravni potrebno definirati pojave, kot so **pomen**, **pomenska različica**, tj. **osnovni pomen** in **neosnovni pomen(i)**, opisati medsebojna razmerja med pomeni in pomenskimi različicami, kot sta **pomenska vsebovanost** in **pomenski prenos** (**metafora** na osnovi podobnosti, **metonimija** na osnovi bližine, **sinekdoha** na osnovi količine). Na diahroni ravni pridejo v poštev pojavi, kot so **pomenska sprememba** (**ožanje** pomena, **širjenje** pomena, **lepšanje** pomena, **slabšanje** pomena); **prvotni pomen** (pomen leksema ob njegovem nastanku, ki je pogojen z besedotvornim postopkom, po katerem je leksem nastal, in ima razviden besedotvorni pomen; pozneje pride navadno do konkretizacije abstraktnega besedotvornega pomena), **izhodiščni pomen** (ustaljeni konkretizirani pomen, nastal iz abstraktnega prvotnega pome-

na), **izpeljani pomen** (pomen, ki je nastal iz izhodiščnega pomena po pomenski spremembi); **semantizacija** (pomenski razcep ter posledično nastanek večpomenskosti), **dese-mantizacija** (pomenski sovpad ter posledično nastanek enopomenskosti ali sopomenskosti).

Sinhrono je stcsl. *мжжъ* < psl. **mǫžb* večpomenka s pomenoma 'dorasel človek moškega spola; moški', 'poročen moški v odnosu do svoje žene; soprog', pri čemer je pomen 'moški' osnovni, pomen 'soprog' neosnovni, za njuno medsebojno razmerje pa je značilna pomenska vsebovanost ('moški' = 'poročen moški' + 'neporočen moški'). Diahrono je indoevropski izhodiščni pomen (izhodiščna oblika in izhodiščni pomen sta **mangjos* *'moški'; sorodno je še sti. *mánuh* 'človek, moški' < **manus*, got. *mann*, stang. *mann*, stvn. *mann* 'moški, človek' < **manōn*), ki je nastal po ožanju indoevropskega prvotnega pomena (besedotvorna podstava vseh navedenih sorodnih izpeljank je po eni od interpretacij pie. **man-* 'modo' – iz te je izpeljano tudi csl. *мѣдо* 'modo' < psl. **mǫdo* 'modo' – posledično je prvotni pomen izhodiščnih oblik *'kdor ima modo'), v slovanščini doživel širjenje pomena.

S sinhronega vidika je stcsl. *языкъ* < psl. **językъ* večpomenka s pomenoma 'organ v ustih', 'sredstvo za sporazumevanje', pri čemer sta osnovni in neosnovni pomen v medsebojnem razmerju pomenskega prenosa po metonimiji ('organ v ustih' → 'sredstvo za sporazumevanje s pomočjo organa v ustih'). Z diahronega vidika je večpomenskost v slovanščini posledica širjenja indoevropskega izhodiščnega pomena (prvotna oblika in izhodiščni pomen sta pie. **dnǵʰuéh₂* *'organ v ustih', iz česar je nastalo še lit. *liežūvis*, got. *tuggō*, stang. *tunge*, stvn. *zunga*, stlat. *dingua* = lat. *lingua*, stir. *teng*, arm. *lezow*, sti. *jihvā*, *juhū-*, av. *hizvā*, toh. A *kāntu*, B *kantwo*; indoevropski prvotni pomen ni povsem jasen).

Sinhrono gledano je sln. *skala* enakozvočnica, gre torej za dva leksema s pomenoma 'velik kamen, pečina', 'merilna lestvica', saj njuna pomena nista ne v odnosu pomenške vsebovanosti ne v odnosu pomenškega prenosa. Diahrono gledano je njuna enakozvočnost posledica sovpada glasovja dveh leksemov v zgodovini slovenščine (posledica sovpada glasovja je torej nastanek enakozvočnosti), in sicer podedovanega leksema (sln. *skala*, knj. štok. *skala*, blg. *скала*, rus. *скала*, brus. *скала*, ukr. *скала*, polj. *skala*, dluž. *skala*, gluž. *skala*, češ. *skála*, slš. *skala*, csl. *скала* 'skala, kamen' < psl. **skala* 'skala, pečina, velik kamen') in prevzetega leksema (sln. *skala* ← it., lat. *scala* 'lestvica, lestev, stopnice'). Do sovpada izvorno različnih leksemov na izrazni ravni ni prišlo na primer v polj. *skala* 'velik kamen, pečina': *skala* 'merilna lestvica'.

4 Sklep

Sinhronija in diahronija sta med seboj jasno ločena, a dopolnjujoča se vidika opazovanja jezika, tj. jezikovnega sistema in njegove rabe v sporazumevanju. Samo skupaj tvorita celovitost in notranjo povezanost jezikoslovne discipline ter njeno intradisciplinarnost. Gre za različni strani iste pojavnosti, ki vsaka s svoje plati podaja svoj pogled na opazovano tvarino. Česar ne zmore sinhronija, zmore diahronija, kar zmore sinhronija, je nedostopno diahroniji. Podobno kot dan in noč: podnevi ne vidimo lune in zvezd, ponoči ne vidimo sonca.

Literatura

- BABIČ, Vanda, 2003: *Učbenik stare cerkvene slovanščine*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: Oddelek za slavistiko, Oddelek za slovenistiko.
- BEZLAJ, France, 1976, 1982, 1995, 2005, 2007: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- HOCK, Hans Henrich, ²1991: *Semantic change. Principles of historical linguistics*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. 280–308.
- KLEPARSKI, Grzegorz, 1999: Kierunki typologiczne w badaniach nad zmianą znaczeniową wyrazów. *Bulletin de la Société polonaise de linguistique* 55. 77–91.
- NAHTIGAL, Rajko, ³1952 (1938): *Slovanski jeziki*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- de SAUSSURE, Ferdinand, 1916 (1997): *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Prevod Boštjan Turk, spremna beseda Dubravko Škiljan, Boštjan Turk. *Studia humanitatis* 10. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij, 1997.
- SŁAWSKI, Franciszek, 1974, 1976, 1979: *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego. Słownik prastowiański I–III*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Wydawnictwo Polskiej akademii nauk. 34–141, 13–60, 11–19.
- Slovenski pravopis*, 2001. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. [elektronska različica]
- Slovar slovenskega knjižnega jezika I–V*, 1970–1991. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. [elektronska različica]
- SNOJ, Marko, ²2003 (1997): *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan.
- TOPORIŠIČ, Jože, ⁴2000 (1976): *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- ULLMANN, Stephen, 1967: *Grundzüge der Semantik: Die Bedeutung in sprachwissenschaftlicher Sicht*. Deutsche Fassung von Susanne Koopmann. Berlin: Walter de Gruyter & Co.
- VAILLANT, André, 1974: *Grammaire comparée des langues slaves: Tome IV – La formation des noms*. Paris: Edition Klincksieck.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje: Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.